

Az irodalmat elsekélyesítő zszurnalizmus? Műfaji hibriditás Ambrus Zoltán *A Hétkben* megjelent szövegeiben

A 19. század második felében, a tömegsajtó kialakulása idején a könyvkultúrával szemben előtérbe kerülő újságok hatalmas ellenszenvet váltottak ki azok körében, akik úgy gondolták (pl. Gyulai Pál, Nagy József), hogy a könnyed, rutinszerűen megírt rövid sajtóműfajok kiszorítják az igényes, hosszabb terjedelmű, hagyományos irodalmi műfajokat – elértéktelenítve ezáltal a korszak szépirodalmi termését. Az írói és újságírói szerepet egyaránt betöltő alkotók körében elterjedté vált az a képzet, miszerint az újságírói munka kizárólag kényszerű kenyérkereset, monoton, lélekölő tevékenység, az irodalmi ambíciók szárnyszegője, vagyis a professzionális író sötét oldala (Liddle, 2001). A 19. század végének sajtóanyagát, az irodalmi szövegek sajtóközegét vizsgálva azonban egyáltalán nem tűnik olyan élesnek ez a szembeállítás, sokkal inkább az érzékelhető, hogy az irodalom nemcsak alkalmazkodott a sajtó révén kialakult új körülményekhez, hanem ki is használta a megváltozott mediális környezet lehetőségeit, például új műfajok jöttek létre, mint a tárcaregény vagy a tárcanovella (Szajbély, 2005). Az előadás ahhoz a diskurzushoz szeretne csatlakozni, amely a 19. század végére tömegessé váló sajtóban az irodalmi szövegek szempontjából kedvező poétikai hatásokat is lát, és feloldja az irodalom és újságírás radikális szembeállítását.

A 19. század végén és a 19–20. század fordulóján alkotó Ambrus Zoltán *Irodalom és újságírás* (1906) című tanulmányát, melyben a zszurnalizmus irodalomra gyakorolt káros következményeit taglalja, sokszor idézik mint a korszak írói-újságírói szerepértelmezését összefoglaló szöveget. Ha viszont a szerző szépírói-újságírói gyakorlatát tanulmányozzuk, árnyaltabb képet kaphatunk. Ambrus írásmódját alapvetően meghatározta a különböző hírlapokba, folyóiratokba való folyamatos publikáció: egyrészt a később kötetbe kerülő szépirodalmi művei eredetileg sajtóközegben jelentek meg, másrészt a kiadásokból kimaradó, de irodalmi szempontból nem kevésbé érdektelen szövegeit is a korabeli hírlapok, folyóiratok hasábjain találhatjuk meg. Az utóbbiak között számos olyan, ma már nehezen behatárolható műfajú írással találkozunk, amely a zszurnalizmus és a szépirodalom kölcsönhatásának következtében létrejött, átmeneti vagy hibrid műfajú szöveg. Legnagyobb része *A Hétk* hasábjain kapott helyet, a korszak legjelentősebb irodalmi, társadalmi és művészeti folyóiratában, melynek szerkesztői fontosnak tartották az aktualitásokra, a napi sajtó anyagára való reflexiót is, tehát a lap termékeny közeget kínált az írói és újságírói alkotás összefonódására. Az itt található

Krónika, Vegyes tárcacikkek, Saison rovatokban egy-egy aktuális hír vagy esemény párbeszédese jelenet, „operett”, „tündérajáték”, vers, „fantázia”, „kép a jövőből”, tollrajz, levél, naplóbejegyzés és még számos más elnevezésű műfajban került megírásra. Ambrus Zoltán tollából – gyakran különböző álnevek alatt – sok ilyen írást olvashatunk, amelyek formai és stílusbeli változatosságról, hang- és szereppróbalgatósról árulkodnak, és teret engednek a humornak és a parodisztikus látásmódnak. A hibrid műfajokat tartalmazó rovatoknak jól érzékelhetően nemcsak a napi aktualitás színesebbé, olvashatóbbá tételére volt a céljuk, hanem játéktérként funkcionáltak a szépíró számára is.

Az előadás során Ambrus Zoltán ilyen típusú írásai közül mutatok be néhányat, a médiatörténet (Barbier, Briggs) és a műfajelmélet (Bahtyin, Liddle) módszereinek segítségével értelmezési lehetőségeket keresek hozzá, és megpróbálom érzékeltetni azt, hogy a 19. század végének újságírói gyakorlata csak látszólag jelentette a szépírói tevékenység válságát.

Xantus Boróka